

Révész Sándor

Mindenki lehet uszító

Daróczi Ágnes, a Cigány Magazin felelős szerkesztője, aki a hétvégi szenderegés idején jelenik meg rendszeresen a tévé képenyőjén, január 24-én betört a főműsoridőbe. Az esti Híradóban uszított Tőkés László püspök ellen egy most aktuális ügyben, egy négy évvel ezelőtt készült felvételtől. Normális viszonyok között ez rendkívüli teljesítmény. A Magyar Televízióban uralkodó rendkívüli viszonyok között viszont egészen normális. Ma a Magyar Televízióban mindenki lehet uszító, akiről bármikor, bárhol, bármilyen felvétel készült.

Nézzük a tényeket, aztán nézzünk a tények mögé

A nagyváradi református püspökség egy német alapítványtól tizenötezer márkás segínyt szerez munkahelyteremtő beruházásokra erdélyi cigányok számára. Tőkés László püspök munkatársai előlegként háromezer márkát átutalnak egy megfelelőnek tűnő felhatalmazással jelentkező úrnak, akiről akkor még nem tudják, hogy 1991-ben negyvenézer lej elsikkasztása miatt el kellett hagynia a nagyváradi roma szervezetet. A kecske annak rendje és módja szerint elfogyasztotta a rábízott káposztát, és kérte a többi. A püspökség értesítette a német adományozót, hogy se nyugta, se káposzta, és nagy nehezen elérte, hogy más partnereket kereshessen a cigányság körében a pénz hasznosítására. A fejleményeket az előleg eltűntetői úgy értelmezték, hogy Tőkés püspök ellopta a pénzüket, és tüntetéssel kívántak ez ellen tiltakozni.

Ha magyar cigányok uszítanak a magyarelles román nacionalizmus elsőszámú célszemélye ellen, azzal vádolván a cigányok számára pénzt szerző püspökséget, hogy a cigányoktól lop, akkor ez magyar környezetben kitűnő cigányellenes uszítási lehetőség. Aki ezzel a lehetőséggel élni kíván, az nem arról beszél, hogy a nagyváradi roma szervezetből kiközösített dubiózus alakok szervezkednek, hanem úgy tesz, mintha „a” cigányok uszítanak. Van, aki már ösztönösen uszít, akinek már külön megfontolás nélkül is mindegy, hogy kiről van szó, lényeg, hogy cigány legyen. És akkor az illető megy, és hoz másfél perc cigányt a tévé archívumából. Van, aki tudatosabban uszít, és reprezentatív cigányt hoz az archívumból, hogy a Tőkés elleni uszítás ágense ne egyszerűen „a” „mezei” cigány, hanem a cigányság mint politikai tényező legyen.

A tévé Híradójában a nagyváradi tüntetés előkészületeiről szóló hírhez kerepestarcjai cigányokat adagoltak, a felhívás szövegére pedig Daróczi Ágnes tátogatott a Parlament előtt. Daróczi Ágnesről is és a kerepestarcjai cigányokról is 1990 tavaszán készültek a felhasznált felvételek. A kerepestarcjaiakat akkor éppen ki akarták telepíteni, és ez ellen tiltakoztak, Daróczi Ágnes pedig arról beszélt, hogy mi módon degradálta a régi rendszer a cigányságot. Mindkét felvételt külföldi társaságok készítették a Magyar Televízió munkatársainak közreműködésével. Egyikről sem lehet tudni, hogy – a külföldi hanganyagot és a tudósító nevét nem tartalmazó, tehát nem csere vagy vétel útján megszerzett felvétel – miként került az MTV archívumába. De hogy a felvételek mikor és hol készültek, azt a kísérőlapról tudniuk kellett a Híradó azon tiszteletreméltó munkatársainak is, akik esetleg nem képesek fölismerni sem az Országházat, sem Daróczi Ágnes, az egyik legismertebb cigány közéleti személyiséget és a saját kollégájukat.

Miközben az 1990-es Daróczi Ágnes a tévében uszított, az 1994-es Lichtensteinben ült egy tanfolyamon. Szerdán értesült arról a megtiszteltetéséről, amelyben a hétfői Híradóban része volt, és a tanfolyamot félbehagyva csütörtökön már haza is repült, hogy személyesen mondjon köszönetet Pálffy G.-nek és munkatársainak a kerepestarcjai nevében is. Daróczi Ágnes munkatársai szerdán nem tudták elérni sem a Híradó főszerkesztőjét, sem a tévé alelnökét, sem az éppen Magyarországon tartózkodó nagyváradi püspököt.

Csütörtökön a Magyar Hírlap lehozta Daróczi Ágnes férje, Bársony János által megfogalmazott tiltakozást, és aznap délután a reptérről a tévébe rohanó tiszteletbeli uszító is beszél Pálffy G.-vel. Pálffy G. felajánlja Daróczi Ágnesnek, hogy készítse el maga a helyreigazítást, amit a sértett azzal hárít el, hogy majd akkor szólal meg személyesen, ha már a végére járt a dolognak. A helyreigazítást Pálffy G. addig is elintézheti maga. El is intézte másnap, amikor a Népszava már címlapsztorit kerekített az ügyből, és kiderült, hogy a 168 óra is foglalkozni fog vele. A helyreigazítást sikerült olyan szerény megfogalmazásban előadni, hogy a sértett nevét még csak meg sem említették.

Miután a helyreigazítás megtörtént, Havas Henrik úgy vélte, hogy a 168 órába szánt interjú Daróczi Ágnessel okafogyottá vált. Daróczi Ágnes ezt másképp gondolta, és az interjú végül is elkészült és elhangzott. Ebben az interjúban esett szó először arról, hogy mi annak a mélyebb jelentése, ha egy népet vágóképként kezelnek: „Tárgyakként, lélektelen eszközöknek kezelnek bennünket. Ha éppen cigányokról van szó, akkor odavágnak cigányokat, egyik cigány olyan, mint a másik. Vagyis nem embernek tekintenek bennünket, hanem eszközöknek. Pedig ha egy kicsit odanéznének, észrevehetnék, hogy nekünk is embercunk van.”

„... Aki minden különösebb cél nélkül bármilyen képsort bevág a nagyváradi roma felhívás alá – elég, hogy cigányok szerepeljenek rajta –, annak számára a cigány nem személyiséggel rendelkező ember, nem egén, hanem fajtájának bármely más példányával felcserélhető típustárgy” – teszi ehhez hozzá KisJános, aki a Magyar Narancs február 10-i számában szigorú megrovásban részesíti a 168 óra riporterét: „Havas Henrik a fehér ember magabiztosságával minősíti interjúalanyát: 'Itt arról van szó, hogy olajtón könyöklő cigány ember után feltűnik az Ön arca, egy nagyon markáns cigány hölgy arca.' Megpróbálom elképzelni, előfordulhatna-e, hogy a Magyar Rádió mikrofonja előtt azt mondja nekem valaki: 'és akkor feltűnik az Ön arca, egy nagyon markáns zsidó férfiarca.' Vagy pontosabban, elhangozhatnék-e ez a kijelentés anélkül, hogy nyilvánvalóan antiszemitának minősüljön? Meggyőződésem, hogy nem. És éppen ezért magára adó, civilizált riporter soha nem mondana ilyet. (...) Önmagában is rossz, hogy a gyűlölködés, az uszítás, a faji előítélet nyelve hatalmas szigeteket hódíthatott el a tömegtájékoztatásban. De amíg a közvélemény számára azonos marad az emberi és szakmai silánysággal, addig van rá esély, hogy a következő ciklusban szívós aprómunkával visszazorítsák. Az igazi baj akkor kezdődik, amikor már azt is el tudjuk képzelni, hogy a civilizált beszéd egyik utolsó véderejeként számon tartott 168 óra azon az áron adjon szót az emberi méltóságában megsértett Daróczi Ágnesnek, hogy nem vállal közösséget vele, s a fehér férfi leereszkedő fölényével faggatja.”

Azon a szombaton, amikor Daróczi Ágnes a 168 órában beszélt, a Cigány Magazin munkatársai Kerepestarcján forgattak, és alig tudták meggyőzni az ottani felháborodott embereket, hogy nem a Daróczi Ágnes adta el őket vágóképek ötmillió forintért a Magyar Televízióknak. Ugyanezen a napon Pálffy G. a Pesti Hírlapban bejelenti, hogy az ügyben fegyelmet kér a Híradó ellen.

Február elsején, kedden a Magyarországon tartózkodó Tőkés László találkozik Daróczi Ágnessel, és interjút ad neki. Az interjú szombaton elhangzik a Cigány Magazinban és megjelenik a

Népszabadságban: „**Tőkés László:** Nézze, rendkívül sajnálom, hogy még ezt az ügyet is még egyszer felhasználták valakik mások, valami másra, amennyiben tényleg ez a bevágásos módszer ilyen csúnyán, ilyen balul ütött ki. De hát éppen arra kell törekednünk, hogy ne használhasanak fel egymás ellen, és én azt hiszem, hogy kellő öntudatosodással és bizalommal elkerülhetjük azt a jövőben. Köszönöm egyébként a magyarországi cigányszervezetek képviselőinek, hogy eljöttek Nagyváradra a következő nap, a meghirdetett úgynevezett 'meeting' demonstráció következő napján és együttérzésüket fejezték ki. (...) Köszönöm, Ágnes! Legáltalában én is értesülök hitelesen, hogy mi történt. Éppen Duray úrral voltunk egy körúton, éjjel-nappal utaztunk, és mondják, ott egy faluban, hogy milyen vihar támadt ebből az ügyből.

Daróczi Ágnes: Sajnos az én számba adták éppen a mondatot, premierplánban.

Tőkés László: Erről pontosan nem hallottam, csak arról a telepről.

Daróczi Ágnes: Úgy hangzott, mintha én fenyegettem volna meg Tőkés püspök urat tüntetéssel.

Tőkés László: Szörnyű. Jaj, Istenem! Milyen butaság, milyen gonoszság!”

Azért annyira mégsem szörnyű, mint amikor a *Panoráma* ismétlését akarták megszüntetni, Pálffy G.-t eltávolítani, Chrudinákot leváltani, mert akkoriban Tőkés László rendszeresen tiltakozott, demonstratív kivonult a Magyar Televízióból, majd demonstratív visszatért, ebben az ügyben viszont – legalábbis nyilvánosan – nem fordult az illetékesekhez, sem a hírműsorok közönségéhez, pedig módja éppenséggel lett volna rá, hiszen a következő hétvégén is interjút adott A HÉT-nek. (Nota bene: a rádiósok tömeges elbocsájtásának ügyében sem szólalt meg – mit ér az a százvalahány hitvány rádiós a Pálffy G.-hez képes...))

Február 1-jén Daróczi Ágnes levelet ír a teljhatalmú alelnöknek, a főnöke, *Peták István*, a Körzeti és Kisebbségi Műsorok igazgatóságának vezetője pedig az alelnökön és Pálffy G.-n kívül még a Felügyelő Bizottság és az Etikai Bizottság vezetőinek is. Etikai vizsgálatot kezdeményez az ügyben *Wolfart János*, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Hivatalának vezetője. Mindketten utalnak arra, hogy itt nemcsak egy ember személyiségi jogairól van szó, hanem sokakérol s közösség elleni izgatásról. Az illetékesek azonban ez a vád kevésbé izgatta. Az alelnök némiképp megkésett válaszában megnyugtatta a sértettet, hogy őt is töméredek igaztalan sérelem éri, s Pálffy G. már különben is fegyelmi eljárást indított az ügyben, s egy demokratikus országban egy demokratikus alelnök nem mukkanhat meg egy folyamatban lévő fegyelmi ügyben. Emlékeink szerint más ügyekben az alelnök nem volt ennyire tartózkodó, de azokban a más ügyekben a vizsgálóbiztos sem volt olyan feddhetetlen férfiú, mint Hornyik Miklós, akinek már az MTV Etikai bizottságában is sikerült úgy megvédenie *Chrudinák Alajost* a Parabolát érintő etikai kifogások ellen, hogy a hálás ártatlan rögtön be is vette őt a műsoraiba.

Pálffy G. mindenesetre – szemben azzal, amit néhány nappal korábban a Pesti Hírlapnak nyilatkozott – jobbnak látta, ha nem felülről kér fegyelmit önmaguk ellen, hanem ő indít fegyelmit – maguk között.

Az intenzív levelezgetés eredményeképpen február 9-én Pálffy G. István és Daróczi Ágnes főnökeik jelenlétében megállapodtak abban, hogy ha a fegyelmi vizsgálat lezárul, arról Daróczi Ágnes azonnal értesítik, és az általa elkészített helyreigazító anyagot változtatás nélkül levetítik.

Az MTV Etikai Bizottsága február 21-én hozott határozatával figyelmeztetésben részesíti *Stefka István* felelős szerkesztőt és *Joós György* külpolitikai szerkesztőt. A Bizottság megállapította, hogy a korábbi felvételeket Daróczi Ágnes személyét sértő módon, gondatlanul, a szükséges feliratok mellőzésével használták fel. A kerepestartcsai cigányok „felhasználásával” a határozat nem foglalkozott, ezzel szemben határozottan kizárta a szándékos és a politikai célzat lehetőségét, s szükségesnek találta, hogy a Híradó áldásos cigánypolitikai tevékenységét méltassa: „Annyi azonban már az etikai vizsgálódás során is megállapítha-

tó volt, hogy a ajoggal kifogásolt képsort nem szándékos, és különösen nem provokatív magatartás eredményezte. A Magyar Televízió és ezen belül a Híradó főszerkesztősége sokat foglalkozik a cigányság, általában az etnikai kisebbségek problémáival. Minden tőle telhetőt megtesz a társadalmi feszültségek enyhítésére. Ennek a sajnálatos gondatlanságnak tehát semmiféle politikai okot tulajdonítani nem lehet.”

Február 24-én értesíti Daróczi Ágnes a fegyelmi vizsgálat lezárásáról – a Pesti Hírlap. A beosztott szerkesztőt megrótták, *Stefka István* felelős szerkesztőt nem rótták meg. A megállapodásban ugyan nem pontosan arról van szó, hogy a sértettet a *Pesti Hírlap* egyéb olvasóival együtt értesítik az ítélet megszületéséről, de hát így sikerült. A Cigány Magazin szerkesztői nagy nehezen megkapják a helyreigazító összeállítás elkészítéséhez szükséges anyagokat. A kétperces összeállítás elkészült, a Híradó leadta és a fegyelmi vizsgálat eredményének ismertetésén túl, csupán annyi kommentárt fűzött hozzá, hogy a részükről nem volt szándékos a dolog. A helyreigazító összeállításból végül is minden igazán lényeges dolog kiderült, s a cigányok magyarországi történetéről is elhangzott néhány utalás, ami bizonyonnan nem volt fölösleges kevéssel azután, hogy egy közvesztélyes dilettáns történésznek öltözve meglehetősen nagy baromságokat adott elő ebben a tárgykörben egy addig és azóta kitűnő előadásokból álló televíziós történelmi sorozatban.

Az ügy ezzel részben lezárult. A helyreigazítás megtörtént. A Híradó és A HÉT számtalan sértettje közül igazán kevesen mondhatják el magukról, hogy ilyen helyreigazítási lehetőséget kaptak.

A tények elfogytak, a kádencia következik

Vajon mire gondolnak a Híradó szerkesztői, a Magyar Televízió Etikai Bizottsága és *Havas Henrik*, amikor arról beszélnek, hogy ez a kis malőr nem volt szándékos. Arra gondolnak, hogy *Joós* szerkesztő úr nem szándékosan hozott képanyagot a tévé archívumából, nem tudta, hogy a képeken nem az érintett cigányok vannak, hanem azt hitte, hogy ő voltaképpen Nagyváradról kapott friss filmtudósítást?! Ha nem erre gondolnak, akkor mire?!

Akkor csak arra gondolhatnak, hogy ismeretlen cigányok személyiségi jogainak semmibe vétele, az ő megrágalmazásuk, ahogy *Kis János* írja, „*fajtajuk egymással felcserélhető példányaiként*” való kezelésük nem malőr. Ezzel nincs semmi baj. A baj csak az, hogy az archívumból előhorgászott példányok között egy ismert egyed is van, aki pozíciójánál fogva balhét tud csinálni. Más baj nem lehet, mert ez az egyetlen dolog, amelyről egyáltalán elképzelhető, hogy nem volt szándékos.

Elképzelhető, hogy nem volt szándékos, és elképzelhető, hogy szándékos volt, de mindkettőt nehéz elképzelni. Nehéz elképzelni, hogy az első számú közszolgálati hírműsorban, amely, mint olvastuk, gyakran foglalkozik a magyarországi cigánysággal, olyan szerkesztő készít és olyan felelős szerkesztő (*Stefka István*) fogad el egy cigány témájú anyagot, aki nem ismeri fel a magyarországi cigányság talán legismertebb közéleti személyiségét, aki az utóbbi években ott volt szinte mindenhol, ahol a Híradó és A HÉT tudósítanivalót talált, s aki egyébként a munkahelyi kollégája. Ugyanakkor nehéz elképzelni azt is, hogy a szerkesztők tudatosan vállalkoznak olyan hamisításra, amellyel lehetetlen nem lebukni, s amelyről tudják, hogy csak botrány és helyreigazítás lehet a vége.

Valóban mindkét variációt nehéz elképzelni – normális esetben. A Híradó esetében viszont egyiket sem olyan nehéz. A Híradó szerkesztője és felelős szerkesztője bizony lehet ennyire tudatlan, és lehet annyira körmönfont is, hogy eleve a „kabátlopási” effektusra számít: „ez az egész ügy egy zavaros história, a Daróczi Ágnes körül valami bizonyára nincs rendben...” Ha valakit belekeverünk valamibe, akkor történhet vele valami. Akkor nem mászik ki belőle egészen, akkor sem, ha kimászik. Nekünk nem lehet bajunk belőle, neki lehet. Ez a feltevés, amint azt tavaly ősz óta különösen jól tudjuk, megélt tapasztalatokon alapul. Manapság bizony mindenki lehet uszító.